

I. SZOSZENSZKIJ, L. CIRLIN:

A SZOCIALIZMUS ALAPJAINAK ÉPÍTÉSE AZ EURÓPAI NÉPI DEMOKRATIKUS ORSZÁGOKBAN*

Közép- és Délkelet-Európának a Szovjetunió általi felszabadítása óta eltelt rövid történelmi időszak alatt a népi demokratikus országok — Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Bulgária, Románia és Albánia — a politikai, gazdasági és kulturális fejlődés hatalmas útját tették meg. A népi demokratikus országok dolgozói a kommunista és munkáspártok vezetése alatt, a Szovjetunió segítségével óriási eredményeket értek el a politikai rendszer megszilárdításában és valamint népgazdaságuk új gazdasági alapokon való helyreállításában és továbbfejlesztésében. Likvidálták a nagybirtokos és nagytőkés osztályokat, megvalósították a földreformot, átadva a földet a dolgozó parasztságnak, államosították az ipart, a bankokat és a népgazdaság egyéb döntő ágait. A döntő fontosságú termelőszervezetek össz-népi állami tulajdonba kerültek, a népgazdaság állami szocialista tervezése mind eredményesebbé válik.

A Szovjetunió állandó és nagyarányú segítségével, a Szovjetunióknak a szocializmus építése terén szerzett gazdag tapasztalatai felhasználásával, a népi demokratikus országok egymással szorosan együttműködve gyorsan haladnak a szocialista fejlődés útján.

Sikeresen bontakozik ki ezekben az országokban az iparosítás és megtették az első lépéseket a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén.

Az összes népi demokratikus országokban jelentősen túlhaladták az ipari termelés háborúelőtti színvonalát, alapjában elérték és meghaladták a mezőgazdasági termelés háborúelőtti mennyiségét.

A mezőgazdaság technikai színvonala lényegesen emelkedett, nagymennyiségű traktorral és mezőgazdasági géppel való ellátása, a villamosítás növelése, stb. következtében.

A népi demokratikus országokban a helyreállítás időszakában lefektették a földművelés szocialista formái fejlődésének tartós alapjait: állami gazdaságok, gép- és traktorállomások jöttek létre és ezrivel szerveztek mezőgazdasági termelőszervezeteket az önkéntesség alapján.

A népgazdaság helyreállítása és újjáépítése folyamán a népi demokratikus országok gazdasági szerkezetében nagy változások mentek végbe. A népgazdaságban megnőtt az ipar aránylagos súlya. Magának az iparnak is megváltozott a struktúrája; jelentősen emelkedett a nehézipar és termelési eszközöket gyártó iparágak aránya.

* Vesznyik sztatisztiki, 1950, 5. sz., 64—68. old. — Rövidített közlemény.

A népgazdaság helyreállítása és továbbfejlesztése terén elért hatalmas sikereknek jelentékeny anyagi eredményei voltak, amelyek a népi demokráciák dolgozó tömegei jólétének emelkedésében mutatkoznak meg.

A munkásosztály számszerűleg megnövekedett, teljesen megszűnt a munkanélküliség. Emelkedett a munkások, alkalmazottak és a dolgozó parasztság reálmunkabére, a dolgozók fogyasztása jelentősen megnövekedett.

A népi demokratikus rendszerben, mint a proletárdiktatúra egyik formájában, rejlik óriási lehetőségek: az állandó segítség és védelem, amelyet a Szovjetunió nyújt; a népi demokráciák egymás közötti kölcsönös testvéri segítsége; a tőkés és a földbirtokosok kizsákmányolása és járma alól felszabadított népi tömegek teremtő kezdeményezése és kimeríthetetlen energiája; a Szovjetunió szocialista építésének nagyszerű tapasztalatai; és végül a népi demokráciáknak gazdaságuk helyreállítása és újjáépítése éveiben szerzett tapasztalatai, — mindez biztosítja azt a lehetőséget, hogy a népi demokráciák a szocializmus alapjai lerakásának nagyszerű feladatait állami terveikben előirányzott rövid idő (5—6 év) alatt megvalósíthassák.

Nagymértékben megkönnyíti és megrövidíti ezeknek az országoknak a szocializmushoz vezető útját a Szovjetunió történelem által kipróbált tapasztalatainak széleskörű felhasználása. A Szovjetunió minden nép számára megmutatta a kapitalizmustól a szocializmushoz való haladás útját.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok között fennálló politikai és gazdasági viszony, valamint ezek egymásközötti viszonya, példái a kis és nagy országok közötti valódi testvéri viszonyoknak. Ennek a viszonyoknak alapjai: egymás kölcsönös megbecsülése, minden ország jogainak az érdekek közösségén és egyenlőségén nyugvó figyelembevétel, ami a termelőerők gyors fejlődését biztosítja.

Az első népgazdasági tervek sikeres teljesítése, valamint a tervezés terén szerzett tapasztalatok lehetővé tették, hogy a népi demokráciák hosszúlejárátú és a népgazdaság minden ágát sokkal teljesebben átfogó új, perspektivikus tervek megvalósítására térjenek rá.

A perspektivikus terveknek alapvető tartalma a szocializmus alapjainak megteremtése a népi demokratikus országokban, ezeknek elmaradt agrárországból hatalmas iparral és magasfejlettségű, gépesített és kollektív mezőgazdasággal rendelkező ipari országokká való átváltoztatása.

A népi demokráciák rendkívül rövid idő (5—6 év) alatt, az ipari termelés olymértékű növekedését érték el, amilyen a tőkés rendszerben évtizedek alatt sem volt lehetséges. Erről teljesen meggyőződhetünk, ha a népi demokráciák iparának a hosszúlejárátú tervek éveire előirányzott átlagos évi növekedési ütemét összehasonlítjuk azzal a növekedési ütemmel, amelyet ezek az országok a kapitalizmus idején elértek.

A népi demokráciák iparosításának és egész népgazdasága fejlődésének gyors üteme, újabb bizonyítéka a népi demokráciák gazdaságának a tőkés gazdaság feletti mérhetetlen fölényének. Ennek a fölénynek az az alapja, hogy a népi demokráciák gazdasága a munkásosztály és a dolgozó parasztság hatalmára támaszkodik, bázisa pedig a legfontosabb termelési és közlekedési eszközök állami tulajdona.

Az ipari termelés növekedésének átlagos évi üteme (százalékban)

	1913—1937 évi átlagában	A hosszú- lejáratú tervek évi átlagában
Magyarország	1,7	13,2
Lengyelország	0,2*	15,4
Csehszlovákia	1,3	9,4**
Románia	1,1*	16,3

* 1913—1938 évek.

** Régi index alapján számítva.

A szocializmus alapjainak megteremtése a szocializmusnak nemcsak a városban, hanem a faluban való megvalósítását is jelenti. A kisparaszti, egyéni és elmaradott földművelésnek kollektív és fejlett földműveléssé való átalakítása csak fejlett szocialista ipar mellett lehetséges.

„A város szocialista ipara a falu szocialista átalakításának döntő tényezője” — tanítja Sztálin.¹

A népi demokratikus országokban sikeresen megvalósuló szocialista iparosításnak és technikai újjáépítésnek döntő jelentősége van abban, hogy a kisárutermelő és elmaradott mezőgazdaságot át tudják vezetni a nagy-kiterjedésű kollektív gazdálkodás útjára; ezzel biztosítják az egész nép-gazdaság következetes haladását a szocializmus útján.

A mezőgazdaság technikai újjáépítésének, termelőeri kifejlesztésének feladata elválaszthatatlan a szocialista átépítéstől, mert csak magasabb társadalmi alapon, a kollektív munka alapján érhető el a mezőgazdaság technikai és gazdasági színvonalának felemelése.

A népi demokratikus országok hosszúlejáratú terveikben a mezőgazdaság átépítésének széleskörű programját irányozták elő; ez az átépítés a mezőgazdaság termelési-technikai és társadalomgazdasági struktúráját mélyrehatóan megváltoztatja.

A hosszúlejáratú tervek megvalósításának eredményeképpen az állami gazdaságok, a gép- és traktorállomások további növekedése és erősödése, valamint a parasztság termelőszövetkezetei széleskörű fejlődésének következményeképpen, a mezőgazdaság társadalmasított szektorának aránya jelentősen megnövekszik.

A népi demokráciákban a mezőgazdaság szocialista építése a reakció utolsó falusi támasza, a kulákság és azok csatlócai elleni éles osztályharc közepette folyik.

Ennek a harcnak folyamán megszilárdul a munkásosztály és dolgozó parasztság szövetsége, nő a város és falu gazdasági és kulturális kapcsolata. A munkásság és parasztság erősödő szövetsége egyik legfontosabb előfeltétele a népi demokráciák gyors és eredményes haladásának a szocializmus felé.

A szocializmus alapjainak megteremtése elválaszthatatlanul összefügg a népi tömegek életviszonyainak teljes megváltoztatásával, a dolgozók anyagi jólétnek és kulturális színvonalának szakadatlan emelkedésével.

A hosszúlejáratú tervek a nemzeti jövedelem gyors növekedési ütemét irányozzák elő.

¹ Sztálin Művei, 11. kötet, 229. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1950, 247. old.

Az ötéves tervek a szociális és kulturális építés olyan mértékű fejlesztését irányozták elő, ami lényegében kultúrforradalmat jelent ezekben az országokban.

Ezeket a hatalmas eredményeket a szocialista társadalmat lelkesen építő városi és falusi dolgozók önfeláldozó munkájával vívják ki. Ezeket a vívmányokat a munkatermelékenység emeléséért, az önköltség csökkentéséért, a nyersanyaggal és anyagokkal való takarékoságért, valamint a felszerelés jobb kihasználásáért folytatott mindennapos harcban, a szocialista verseny nagyarányú kibontakozása és az élenjáró sztahanovista munkamódszerek alkalmazásának alapján harcolják ki.

Főbb vonásaiban ilyen a szocializmus alapjainak nagyszerű építési programja a népi demokratikus országokban. Most ez a program a sokmillió népi tömegek harci programja. Ezeket a tömegeket az a közös tudat egyesíti, hogy a szocializmus felé megtett minden sikeres lépés a béketábor és a demokrácia megerősödését és a háború erőire, a reakcióra, az imperializmusra mért csapást jelent.

A nagy Szovjetunió köré tömörülve és hatalmas segítségére támaszkodva, a népi demokráciák, a kommunista és munkáspártok vezetésével haladnak a szocializmus felé, a gazdaság és kultúra még további felvirágzása felé.

*

A népi demokratikus országoknak gazdasági életük helyreállítása és újjáépítése területén elért hatalmas sikereivel kapcsolatban nem szabad említés nélkül hagyni a statisztika átszervezése terén végzett hatalmas munkát sem.

A tervgazdaság magas követelményeinek megfelelő új statisztika létrehozása a népi hatalom egyik legelső feladata. A statisztika marxizmus-leninizmus alapján való átépítésének feladatait, éppúgy, mint a gazdasági és kulturális építés egyéb területein is, megkönnyítik a Szovjetunió sokéves és rendkívül gazdag tapasztalatai.

A tervgazdálkodás szükségleteit kielégítő állami statisztika megteremtése a termelés és elosztás minden ágazatában, valamint a gazdasági és kulturális tevékenység egyéb területein a statisztikai számvitel megszervezése, a népi demokratikus országok gazdasági helyreállításának és továbbfejlesztésének elengedhetetlen és igen fontos feltétele.

E feladat megoldása nagy nehézségekbe ütközött. A statisztikai apparátus nagyon megsínylette a háborút és a fasiszta megszállást, erősen érezhetővé vált a káderek és a statisztikai felszerelések hiánya.

A régi statisztikus káderek legnagyobbbrészt olyan emberek voltak, akik nem tudták megérteni a statisztikának az új viszonyok közötti szerepét. A statisztika sok dolgozójánál még nem irtották ki a statisztikai elmélet és módszertan kérdéseire vonatkozó polgári nézeteket, régi szokásokat és munkamódszereket. Azonban a népi hatalomnak az új társadalom építése útján tett első lépései, olyan döntő társadalomgazdasági átalakulások, mint a földreform és az ipar államosítása, valamint sok más rendkívül fontos intézkedés (mint például a pénzreform megvalósítása, a lakosság áruellátásának megszervezése, a fogyasztás jegyrendszere, stb.) elszakíthatatlanul összekapcsolódtak a gyakran országos méretű, széleskörű statisztikai műveletek végrehajtásával. A gazdasági élet fejlődésének és a tervszerűség elvének a gazdasági életben való alkalmazása mértéké-

ben vált bonyolultabbá és bővült a statisztika szerepe is. Az első helyreállítási programok keretszámainak összeállítására, az első rövidlejárátú tervek kidolgozása és teljesítésük ellenőrzése teljesen lehetetlen lett volna pontosan működő és szélesesen elágazó statisztikai számítási rendszer nélkül. A tervezés funkcióinak bonyolultabbá válása és kibővítése szükségessé tették a statisztika tevékenységi körének kiszélesítését, szervezeti felépítésének megjavítását, operativitásának megerősítését, elméleti-módszertani színvonalának emelését, technikájának tökéletesítését.

A népi demokráciákban az utóbbi években sikeresen végrehajtott számos széleskörű statisztikai munkálat, a népgazdasági tervek teljesítési menetét rendszeresen mutató, jól megszervezett, folyamatos statisztika létrehozása tanúskodik a statisztika frontján ezekben az országokban rövid idő alatt véghezvitt nagyarányú munkáról.

Az újjászervezett és egyes esetekben újonnan létrehozott statisztikai apparátus eredményes munkája ezeknek az országoknak a gazdasági és kulturális építés terén elért általános eredményeiben jutott kifejezésre.

A népi demokratikus országok statisztikája a munkájában elért sikereket elsősorban a munkásosztály hatalmas, kezdeményező erővel bíró és a szocialista statisztika létrehozásában szilárd irányítást biztosító, kommunista élcsapatának köszönheti.

1947 októberében a statisztika újjászervezésével foglalkozó, speciális minisztertanácson a Román Munkáspárt főtitkára, Gheorghiu Dej, beszédében hangsúlyozta, hogy „jó, helyes, reális statisztika nélkül sem a gazdasági élet helyreállítási programjának elkészítése, sem a román népgazdaság újjáépítési és fejlesztési tervének előkészítése nem lehetséges”.²

Ez a minisztertanács határozta el az új típusú statisztika megteremtését az országban. Határozatai fektették le az alapját sok olyan nagy és a népgazdaság szempontjából fontos statisztikai munkálatnak, mint például az ipari vállalatok számbavétele 1947 októberében, az ipari, közlekedési, kereskedelmi és hitelvállalatoknak összeírása 1948 novemberében, a mezőgazdasági összeírás és népszámlálás 1948 januárjában, az állami tervteljesítés havonkénti számbavételének megszervezése 1949 januárjától, stb.

1948 júliusában a Román Minisztertanács határozata alapján megalkult az Állami Tervbizottság és mellette a legfelsőbb statisztikai szerv — a Központi Statisztikai Hivatal. Számos, a statisztikai apparátus munkája szabályozásának kérdésére vonatkozó kormányhatározatnak az volt a célja, hogy a statisztika és az állami terv között a lehető legszorosabb összhangot teremtsék meg.

„A román statisztika — írja a „Probleme economice” című folyóirat — nem maradhatott távol a forradalmi eseményektől és azoktól a szerkezeti változásoktól, amelyek a munkásosztályban, élcsapata, a Román Munkáspárt vezetése alatt végbementek. Az államosítás megteremtette a tervgazdálkodáshoz szükséges előfeltételeket, a statisztika hivatása pedig az volt, hogy teljesítse a terv előkészítése és teljesítésének ellenőrzése terén ráháruló fontos feladatokat, hogy a dolgozó nép teljes uralmának hatékony eszközévé váljék, hogy aktív ténvezőikévé váljék a szocializmusnak a Román Népköztársaságban való felépítéséért folytatott harcban. A statisztika, mint tudomány és munkamódszer, bekapcsolódott ebbe a harcba. A statisztikának, mint tudománynak, még tovább kell fejlődnie a marxiz-

² Probleme economice, 1948, 5—6. sz.

mus-leninizmus tudományos alapján a gyakorlati tervezés elméleti általánosítása irányában.³

A népi demokráciák statisztikája átszervezésének egyik elsőrendű feladata az volt, hogy szoros összhangot teremtsenek a statisztika és a népgazdasági tervezés feladatai között.

1948 végén a Lengyel Minisztertanács mellett működő Gazdasági Bizottság speciális bizottságot létesített a statisztika újjászervezési tervnek kidolgozására, amelyben a különböző hatóságok és intézmények képviselői vettek részt. Ez a bizottság azt a megbízást kapta, hogy „a statisztikai munkát a tervgazdaság szükségleteinek megfelelően alakítsa át, különös tekintettel a gazdasági változások dinamikájának számbavételére. A statisztikai anyaggyűjtést és feldolgozást pedig oly módon szervezze meg, hogy a tervezés és a tervteljesítés ellenőrzésének alapjául szolgáljon“.⁴

A lengyel statisztikának a tervezés szükségleteinek megfelelő átszervezésében óriási jelentősége volt és van a szovjet statisztika tapasztalatainak. A Szovjetunió és a népi demokráciák statisztikáinak közös feladatairól szólva, a „Gospodarka planowa“ című lengyel folyóirat a következőket írja: „A népi demokratikus rendszerben a tervgazdaság meghatározza a statisztika sajátos rendszerének megfelelő célkitűzését. Teljes tudatában a lengyel gazdaság és a Szovjetunió gazdasága között a méretek és a fejlődés foka tekintetében fennálló különbségeknek, az a véleményünk, hogy Lengyelország gazdasági fejlődése általános alapvető vonalának és így az e gazdaságot szolgáló statisztika általános, alapvető vonalának is alapjában a Szovjetunió gyakorlata által lefektetett és kipróbált utat kell követnie.“⁵

Bulgária népi kormányának egyik első munkája az állami statisztika egységes központosított rendszerének megszervezése volt. Bulgária statisztikai szolgálatának megszervezéséről szóló 1946. június 10-i törvény meghatározza a statisztika funkcióit, kötelezettségeit és jogi helyzetét. E törvény értelmében a statisztika legfőbb szerve Bulgáriában a Statisztikai Főigazgatóság, amelynek feladata a statisztikai vizsgálatok végrehajtása, eredményeinek feldolgozása és közzlése mellett a különböző hatóságok és intézmények által végzett statisztikai munkák egybehangolása. A Statisztikai Főigazgatóság közvetlenül a Minisztertanácsnak alárendelt autonóm szerv. Ugyanezen törvény értelmében a Statisztikai Főigazgatóság mellett Legfelsőbb Statisztikai Tanácsot létesítettek, melynek engedélye nélkül semilyen hatóságnak nincs joga statisztikai adatok gyűjtésére.

A statisztika Bulgáriában, akár a többi népi demokráciákban, a népgazdasági tervezés feladatainak megfelelően épült fel és dolgozik.

Az utóbbi években Csehszlovákia statisztikáját is lényegbevágóan átszervezték. 1948 előtt a statisztikai számbavételi rendszer még az állami statisztika megszervezéséről szóló 1919. évi törvényen alapult.

Az ötéves tervről szóló 1948. évi törvény értelmében a Statisztikai Tanács funkcióit, az ötéves terv idejére, a Központi Tervbizottság vette át, amely a statisztika legfelső állami, és nemcsak tanácsadó, hanem vezető szerve lett.

A csehszlovák statisztika szervezetében történt legfontosabb változások közé az iparstatisztika átszervezését kell számítani, amelyet a társa-

³ Probleme economice, 1948, 5-6. sz.

⁴ Gospodarka planowa, 1950, 1. sz.

⁵ Gospodarka planowa, 1949, 10. sz.

dalmi szektor növekedésével és a tervezésnek a népgazdaság minden ágába való bevezetésével kapcsolatos új feladatok hívtak életre.

A népgazdaság növekedésével és fejlődésével együtt a statisztikával szemben felállított követelmények is nagyobbakká és bonyolultabbakká válnak. A statisztikának a társadalmi és gazdasági életben végbemenő gyors változások regisztrálásának érzékeny és hajlékony eszközévé kell válnia. A statisztikának jeleznie kell a kedvezőtlen momentumokat, fel kell tárnia az egész népgazdaság és egyes részlegei szűk keresztmetszeit és rejtett tartalékait, ellenőriznie kell a tervteljesítést, stb. Ez a statisztikától azt a képességet követeli meg, hogy az előtte felmerülő újabb feladatoknak megfelelően gyorsan átszervezhető legyen, és mint a valóság megismerésének és tervszerű szocialista átalakításának fegyvere, állandóan tökéletesebbé váljék.

A népi demokratikus országok gyors felemelkedése idején a régi statisztikai mutatószámok igen gyakran már nem tudják a gazdaságban végbemenő növekedési ütemet és sokoldalú változást eléggé teljesen és helyesen visszatükrözi. Ezzel kapcsolatban nem véletlenszerű az a munka, amelyet a csehszlovák Állami Tervhivatal az ipari termelési index felülvizsgálása terén jelenleg végez.

Annak, hogy a statisztika valójában, teljes mértékben el tudja végezni feladatait, hogy a szocializmus építésének valóságos és hathatós fegyvere legyen, — az egyik legfontosabb előfeltétele a statisztika frontján vívott lankadatlan harc, harc a statisztika elmélete és módszertana területén, a marxista-leninista irányvonaleért, harc a burzsoá ideológia befolyása ellen.

• Ennek a harcnak alapvető tartalma: a polgári statisztika apologetikus jellegének és hamisításainak leleplezése és bebizonyítása annak, hogy a marxista-leninista statisztika valóban tudományos és igaz, új típusú, a nép érdekeit szolgáló statisztika.

A „Társadalmi Szemle“ című magyar folyóirat ezzel kapcsolatban a következőket írja: „De a polgári és marxista statisztika nemcsak módszerben különbözik egymástól, hanem funkcióit tekintve is. Egészen más feladatokat teljesít a statisztika a szocializmusban, mint a kapitalizmusban. Így a kapitalista társadalomban minél jobban elmélyül az osztályharc, annál inkább válik a statisztika a burzsoa apologetika — a jelenségek meghamisítása — eszközévé.“ A szocializmust építő társadalomban a statisztika „a népgazdasági tervek végrehajtásának, az újabb tartalékok feltárásának, a szocializmus építésének és az osztályharcnak egyik fontos fegyvere“.⁶

A népi demokráciákban a marxista-leninista statisztikáért kibontakozó harc világosan bizonyítja ez országok statisztikája eszmei színvonalának emelkedését.

⁶ Társadalmi szemle, 1950, 1. sz.